

Jordbruksutskottets betänkande

1983/84:8

om vissa frågor i anslutning till skogsbruk

Motioner

I motion 1981/82:865 av John Andersson m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen hemställer hos regeringen om att förslag till åtgärder för upptagning av sjunkvirket i landets älvar och sjöområden snarast föreläggs riksdagen.

I motion 1982/83:1458 av Marianne Karlsson (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning med förslag om skydd för samekulturens fornlämningar och att den befintliga fjällnaturens ekologiska balans bevaras.

Utskottet

I betänkandet behandlar utskottet två motioner med anknytning till skogsbruket. Den ena, som handlar om tillvaratagande av sjunktimmer, väcktes i januari 1982 medan den andra, som tar upp frågan om avverkning av fjällnära skogar från en särskild aspekt, väcktes i januari 1983.

Tillvaratagande av sjunktimmer

Enligt motion 1981/82:864 skulle de många miljoner timmerstockar som ligger på sjö- och älvsbotten, om de utnyttjades, betyda ett väsentligt tillskott till råvaruförsörjningen och även till sysselsättningen. Med hänvisning härtill yrkas i motion 1981/82:865 att regeringen snarast skall lägga fram förslag till åtgärder för upptagning av sjunktimret i landets älvar och sjöområden.

Utskottet får med anledning av motionen anföra följande.

Gällande lagstiftning begränsar starkt möjligheterna att på ett mer systematiskt sätt ta till vara sjunktimmer. Problemet har behandlats av fyndlagstiftningsutredningen i dess betänkande (Ds Ju 1980:11). Utredningen har föreslagit att den ändringen görs i lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled, att var och en får ta upp virke i flottled som har blivit avlyst samt får rätt att fritt föfoga över virket. Förslaget bereds i regeringskansliet.

Som motionärerna påpekat utgör sjunktimret en resurs som bör tas till vara. Även sysselsättningsskäl talar härför. Utskottet finner mot den bakgrunden angeläget att åtgärder kan vidtas för att bärga det sjunktimmer som finns i de nedlagda flottlederna. Frågan bör enligt utskottets mening kunna få sin lösning så snart de rättsliga problem lösts som nämnts i det föregående. Enligt vad utskottet erfarit beräknas en proposition i ämnet komma att föreläggas riksdagen under innevarande riksmöte. Motionens syfte synes därigenom väsentligen tillgodosett. Någon ytterligare riksdagens åtgärd med anledning av motionen påkallas således icke.

Skyld för samekulturens fornlämningar

Enligt motion 1982/83:1458 är det risk för att fornlämningar som vittnar om samekulturens historia går förlorade genom skogsplöjning och skogsharvning i svårödlade fjällområden. Därför bör all skogsplöjning förbjudas tills en utförlig inventering i arkeologiskt hänseende gjorts och tills naturvårdsforskning genomförs. Statliga medel bör under tiden inte utgå för skogsåtgärder inom de berörda områdena.

I olika författningar lämnas bestämmelser om skydd för kulturminnen och naturvårdsobjekt.

Enligt fornminneslagen (1942:350) är fasta fornlämningar, bevarande minnet av fäderneslandets tidigare inbyggare, ställda under lagens hägn. Ingen får utan tillstånd som meddelats enligt samma lag utgräva, rubba, överhölja eller eljest genom plantering eller bebyggelse eller på annat sätt förändra eller skada eller borttaga fast fornlämning.

Bestämmelser om skogsbrukets hänsynstagande till naturvårdens intressen lämnas i 21 § skogsvårdslagen (1979:429). Enligt 20 § naturvårdslagen har länsstyrelsen möjlighet att föreskriva samråd om vissa arbetsföretag som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön, t. ex. våtmarksdikning och hyggesplöjning. Enligt 7 § förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket skall hänsyn tas till naturvårdens och andra allmänna intressen i samband med prövningen av stöd.

Skogsstyrelsen har efter samråd med naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet utarbetat ett handlingsprogram för hur naturvårdsfrågorna och kulturminnesfrågorna skall kunna beaktas i samband med avverkningsprogram av lågproducerande bestånd. Därvid har upprättats en lista med kriterier för sådana typer av områden som kan vara av särskild betydelse för bl. a. kulturminnesvården. Enligt listan bör bestånd i bl. a. skog med fornlämningar eller i anslutning till äldre kulturmiljöer, såsom bosättningar, odlingspår m. m., ägnas särskild uppmärksamhet. Vid behov bör samråd ske med länsstyrelsen och i vissa fall kommun innan beslut fattas om beståndens behandling. Länsstyrelsen kan förse skogsvårdsstyrelsen med underlagsmaterial på grundval av inventeringar, naturvårdsplaner och kulturminnesvårdsprogram.

Riksdagen har i olika sammanhang uppmärksammat natur- och kulturvårdsproblemen i samband med planerad avverkning inom de fjällnära skogarna. Våren 1983 framhöll utskottet att det var naturligt att avvakta resultatet av den pågående urskogsinventeringen innan mera ingripande skogsbruksåtgärder vidtas på berörda arealer (JoU 1982/83:2 y). I samband med behandlingen av den skogspolitiska propositionen våren 1983 uttalades att bidraget till skogsvård i viss utsträckning bör kunna utnyttjas för att bekosta undersökningar av naturvärdena hos aktualiserade bidragsobjekt i samband med avveckling av glesa skogar, då osäkerhet om dessa värden råder (prop. 1982/83:145, JoU 1982/83:34).

Jordbruksministern har nyligen i svar på en fråga i riksdagen framhållit att det bör vara möjligt att utarbeta samordnade markanvändningsplaner eller handläggningsprogram för fjällen och skogen närmast fjällen som ett led i den fysiska riksplaneringen. I avvaktan på en sådan planering måste, såsom också framgår av riksdagens uttalande, restriktivitet iakttas i fråga om avverkning i fjällnära skogar. Detta har enligt jordbruksministern bl. a. lett till ökat samråd från domänverkets sida med andra myndigheter och sammanslutningar.

Riksantikvarieämbetet har bedrivit en fornminnesinventering av Sverige kontinuerligt sedan 1938. Inventeringsarbetet utförs efter ett riksdagsbeslut år 1937, parallellt med framställningen av den ekonomiska kartan över Sverige i skala 1:10 000 eller 1:20 000. Stora arealer i Norrlands inland och fjälltrakter har hittills icke kartlagts. Riksantikvarieämbetet har upplyst att ämbetets kännedom om de i fjällområdena befintliga fornlämningarna därför är ganska begränsade. Vid riksantikvarieämbetets inventeringar har det på grund av medelstillgång och areella och topografiska förhållanden i Norrlands skogsland och fjällområden varit nödvändigt att koncentrera arbetsresurserna till ett begränsat fornlämningsurval, i stort sett bestående av fångstboplatser av stenålderskaraktär, fångstgropar, fornhistoriska och samiska gravar samt samiska kultplatser.

Fornlämningsinventering i rent samiska områden har i form av forsknings- och utvecklingsarbeten skett med stöd från riksantikvarieämbetet på mycket begränsade arealer. Terränggranskningen har för dessa provområden varit ca åtta-tio gånger intensivare än vid riksantikvarieämbetets inventeringar för ekonomiska kartan i motsvarande terräng. Dessa avsevärt mera vältäckande rekognoseringar har också resulterat i ett mycket stort antal registreringar av samiska lämningar, såsom kåtatomter, s. k. stalotomter, härdar, rengården och renvallar, förvaringsplatser, kultplatser och fångstgropar. Ämbetet har uppgift att förekomsten av samiska lämningar bedöms vara likartad i stora delar av övre Norrlands fjälltrakter. Även om majoriteten är belägen i kalfjäll och fjällbjörkskog finns det också gott om lämningar i högre belägen barrskog – t. ex. längs äldre flyttningsleder.

Samtliga ovan anförda fornlämningstyper är lagskyddade och får ej utsättas för åverkan vid t. ex. skogsavverkning och skogsplöjning. Ett flertal av de samiska lämningarna uppges vara av sådan art att de vid en eventuell markberedning av anført slag i det närmaste skulle utplånas. En väl täckande terrängrekognosering genom fornminnesinventering i områden berörda av skogsharvning och skogsplöjning utgör därför enligt riksantikvarieämbetet en förutsättning för att kunna bevara dessa kulturlämningar åt eftervärlden.

Även de åldriga barrskogsbeståndet här är fråga om utgör enligt riksantikvarieämbetet i sig ett kulturhistoriskt och miljöhistoriskt källmaterial av stort värde – inte minst för kunskapen om äldre samiskt markutnyttjande.

Utskottet får för sin del framhålla att det givetvis icke bör komma i fråga att

fornminnen som är skyddade enligt fornminneslagen förintas eller skadas genom avverkning eller skogsvårdsåtgärder som vidtas för återbeskogning av de fjällnära skogarna. Utskottet finner att de lagregler som återopats i det föregående tillsammans med skogsstyrelsens handlingsprogram beträffande bl. a. kulturminnesfrågorna och uttalanden i riksdagen om restriktivitet och samråd bör utgöra tillräcklig grund för att berörda myndigheter och markägare skall ta vederbörlig hänsyn till fornminnesvården i samband med skogsbruksåtgärder i de fjällnära skogarna. Något särskilt uttalande härom från riksdagens sida är enligt utskottets mening icke påkallat. Motionen avstyrks således med hänvisning till vad utskottet anfört.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *tillvaratagande av sjunktimmer*
att riksdagen avslår motion 1981/82:865,
2. beträffande *skydd för samekulturens fornlämningar*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1458.

Stockholm den 22 november 1983

HÅKAN STRÖMBERG

Närvarande: Håkan Strömberg, (s), Arne Andersson i Ljung (m), Grethe Lundblad (s), Hans Wachtmeister (m), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Kerstin Andersson (c), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Börje Stensson (fp), John Andersson (vpk), Åke Selberg (s), Bengt Kronblad (s), Bo Arvidson (m) och Bertil Jonasson (c).

Reservation

Tillvaratagande av sjunktimmer

John Andersson (vpk) anser att

dels att den del av utskottets yttrande på s. 1 som börjar med "Som motionärerna" och slutar med "således icke" bort ha följande lydelse:

Som motionärerna — — — lika med utskottet — — — nedlagda flottlederna. Enligt vad utskottet erfarit avser regeringen under innevarande riksmöte lägga fram förslag om förfoganderätten till sjunktimmer i linje med den lösning som förordats av fyndlagstiftningsutredningen. Därigenom kommer de hinder av rättslig natur som nu försvårar en organiserad upptagning av sjunktimmer att undanröjas. Arbetet med att ta upp sjunket timmer bör

lämpligen utföras av eller åtminstone under överinseende av f. d. flottare som känner väl till vederbörande flottled. Av resurs- och arbetsmarknads-skäl är det angeläget att en organiserad upptagning av sjunkvirke kommer igång snarast, t. ex. som objekt för beredskapsarbeten inom AMS-verksamheten. Planeringen härför bör starta omgående så att verksamheten kan påbörjas så snart de lagliga förutsättningarna föreligger. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande tillvaratagande av sjuktimmer*

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motion 1981/82:865,

